

Стаття посвячена дослідженню правових основ проведення сучасної аграрної реформи в Україні. Особливу увагу приділено правовим проблемам і соціальній ролі крест'янина в її проведенні.

Аграрная реформа, земельная реформа, крестьянин.

The article investigates the legal principles of formation of modern agricultural reform in Ukraine. Particular attention is paid to the legal issues and the role of the farmer in pursuing it.

Agrarian reform, land reform, peasant.

УДК 349.42

ПРО ПРИНЦИПИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

**В.Ю. УРКЕВИЧ, доктор юридичних наук, доцент,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого**

У статті здійснено аналіз загальних та спеціальних принципів виробництва органічної сільськогосподарської продукції, закріплених у законодавстві України.

Сільськогосподарська продукція, органічне виробництво, загальні принципи органічного виробництва, спеціальні принципи органічного виробництва.

Виробництво органічної сільськогосподарської продукції має значні перспективи в Україні. Воно виступає засобом екологізації сільського господарства, а також має задовольнити все зростаючий всесвітній попит на продовольство. Згідно з наявною інформацією, вже сьогодні в Україні більше 100 сільгоспдприємств, що здійснюють діяльність на площі понад 260 тис. га за принципами органічного господарювання, сертифіковані відповідно до діючих міжнародних стандартів. Обсяг світового ринку органічних продуктів оцінюється в понад 40 млрд доларів США на рік [5]. Отже, характеристика принципів виробництва органічної сільськогосподарської продукції має важливе як теоретичне, так і практичне значення.

Незважаючи на те, що окремі науковці вже зверталися до з'ясування як загальної характеристики принципів аграрного права та правового регулювання окремих видів аграрних відносин [1, с. 55; 2, с. 13; 3, с. 15; 14], так і до правових проблем організації органічного сільськогосподарського виробництва [4; 10; 11; 15], проте до цього часу питання принципів останнього окремо не висвітлювалося. До того ж після нормативного закріплення у Законі України «Про виробництво та обіг

органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 3 вересня 2013 р. № 425-VII [12] (далі – Закон), принципи виробництва органічної сільськогосподарської продукції в аграрно-правовій літературі поки що не аналізувалися.

Мета даної статті – науковий аналіз принципів виробництва органічної сільськогосподарської продукції, закріплених у законодавстві України, розкриття їх сутності та змісту.

Переходячи до основного викладу, зазначимо, що у науці аграрного права існують різні підходи до розуміння принципів аграрного права. Так, принципи аграрного права визначають як основні засади, на яких ґрунтується механізм правового регулювання аграрних відносин [1, с. 55]. Схоже трактування міститься в підручнику з аграрного права, де ці принципи тлумачаться як провідні ідеї, основоположні засади, наукові положення, віддзеркалені в нормах цієї галузі права, які в комплексі впорядковують аграрні відносини [2, с. 13]. Також під принципами аграрного права пропонується розуміти основоположні засади, керівні ідеї, що лежать у підґрунті правової регламентації аграрних відносин [3, с. 15]. Очевидно, що розглядуваними принципами є вихідні ідеї, засади, що пронизують галузь аграрного права й на яких ґрунтується правове регулювання суспільних аграрних відносин.

В аграрно-правовій літературі наводиться різний перелік принципів аграрного права. Так, приміром, В.М. Єрмоленко вказує, що ними, зокрема, виступають: а) забезпечення потреб населення і промисловості безпечною і якісною сільськогосподарською сировиною, а природних потреб громадян – якісною сільськогосподарською продукцією; б) забезпечення продовольчої безпеки держави; в) урахування особливостей сільськогосподарської діяльності; г) вільне обрання селянами форм і напрямів сільськогосподарської діяльності; д) забезпечення рівності учасників аграрних правовідносин; е) підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора економіки; є) інноваційний розвиток сільського господарства; ж) екологізація сільського господарства; з) гарантованість захисту прав сільськогосподарських товаровиробників та ін. [1, с. 56–61].

Принципи галузі аграрного права знаходять свій прояв в окремих сферах аграрного виробництва, зокрема у виробничо-господарській діяльності сільськогосподарських товаровиробників, у тому числі й при виробництві органічної сільськогосподарської продукції.

Зазначимо, що принципи виробництва, зберігання, перевезення та реалізації органічної сільськогосподарської продукції (сировини) закріплені у ст. 4 Закону. При цьому в даному нормативно-правовому акті вони розподілені на загальні й спеціальні. Охарактеризуємо їх детальніше, розпочавши із загальних принципів.

Так, у п. 1 ст. 4 Закону першим серед загальних принципів виробництва органічної сільськогосподарської продукції визначено принцип добровільності. Цей припис означає, що органічне виробництво здійснюється виключно на добровільних засадах, за власним

сертифіката відповідності (ст. 28); використання державного логотипа встановленого зразка та маркування органічної продукції здійснюються за наявності відповідного сертифіката (ст. 29). Вважаємо, що у наведених приписах Закону безпосередньо закріплені елементи ще одного загального принципу виробництва органічної сільськогосподарської продукції – сертифікації органічного виробництва, що теж має бути включений до п. 1 ст. 4 Закону.

Пункт 2 ст. 4 Закону містить перелік так званих спеціальних принципів виробництва, зберігання, перевезення та реалізації органічної сільськогосподарської продукції (сировини). Серед іншого до них віднесено і принцип врахування місцевого або регіонального екологічного стану територій під час вибору категорії продукції для виробництва. Вважаємо, що наведене положення має стосуватися загальних принципів, що розглядаються, адже при організації органічного виробництва сільськогосподарської продукції будь-якого виду (рослинного чи тваринного походження, аквакультури, бджільництва, тощо) обов'язково має враховуватися місцевий або регіональний екологічний стан територій з огляду на перспективи провадження такої діяльності на них.

Аналіз переліку спеціальних принципів виробництва, зберігання, перевезення та реалізації органічної сільськогосподарської продукції (сировини), наведених у п. 2 ст. 4 Закону, дає змогу дійти висновку, що їх слід було б іменувати не як «спеціальні», а як принципи виробництва, зберігання, перевезення та реалізації окремих видів органічної продукції (сировини). Відповідно до цього можна запропонувати усі закріплені у Законі принципи розподілити на такі групи:

1) принципи виробництва, зберігання, перевезення та реалізації органічної продукції (сировини) рослинного походження, до яких належать такі з них: а) забезпечення збереження та відтворення родючості ґрунтів, їх стійкості та біологічного розмаїття методами, які оптимізують біологічну активність ґрунтів, забезпечують збалансоване постачання поживних речовин для рослин; б) мінімізації використання невідновлювальних та зовнішніх ресурсів; в) переробки відходів та супутніх продуктів рослинного походження для подальшого використання у виробництві продукції рослинного походження; г) охорони рослин за допомогою превентивних заходів, таких як вибір відповідних видів та сортів, стійких до хвороб та шкідників, сівозміни, механічних та фізичних методів та захист від природних ворогів (шкідників);

2) принципи виробництва, зберігання, перевезення та реалізації органічної продукції (сировини) тваринного походження, а саме: а) переробки відходів та супутніх продуктів тваринного походження для подальшого використання у виробництві продукції тваринного походження; б) охорони здоров'я тварин шляхом заохочення їх природного імунного захисту, відбору відповідних порід; в) врахування при виборі порід ступеня адаптації тварин до місцевих умов, їх життєздатності та стійкості до хвороб; г) дотримання високого рівня благополуччя тварин, що задовольняє потреби, притаманні кожному окремому виду;

д) виробництва продукції органічного тваринництва з тварин, що були вирощені в органічних господарствах з самого народження упродовж усього життя; е) годування тварин органічними кормами; є) виключення використання штучно виведених поліплідних тварин;

3) принцип виробництва, зберігання, перевезення та реалізації органічної продукції (сировини) аквакультури, яким є збереження біологічного розмаїття природних водних екологічних систем, безперервної охорони водного середовища та якості навколишніх водних та поверхневих екологічних систем при виробництві продукції рибальства.

Проведене дослідження дає змогу підсумувати, що у Законі України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» в цілому обґрунтовано закріплені так звані загальні принципи організації виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Запропоновано додатково до них включити принципи, що мають важливе значення при органічному виробництві сільськогосподарської продукції будь-якого виду, а саме: а) принцип сертифікації органічного виробництва; б) принцип врахування місцевого або регіонального екологічного стану територій під час вибору категорії продукції для виробництва.

Так звані «спеціальні» принципи органічного виробництва запропоновано іменувати принципами виробництва, зберігання, перевезення та реалізації окремих видів органічної сільськогосподарської продукції (сировини), з виділенням серед них принципів виробництва продукції рослинного чи тваринного походження, а також продукції аквакультури.

Перспективною подальших наукових розвідок у напрямі порушених проблем може бути використання отриманих результатів у майбутніх дослідженнях, а також характеристика правових аспектів органічного виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції.

Список літератури:

1. Аграрне право України : підруч. / В.М. Єрмоленко, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В.М. Єрмоленка. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.
2. Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.П. Жушман, В.М. Корнієнко та ін.; за ред. В.П. Жушмана та А.М. Статівки. – Х. : Право, 2010. – 296 с.
3. Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика : моногр. / А.М. Статівка, В.Ю. Уркевич, В.М. Корнієнко та ін.; за ред. А.М. Статівки. – Х. : Вид-во «ФІНН», 2010. – 240 с.
4. Берлач Н.А. Правове визначення органічного сільського господарства в Україні / Н.А. Берлач // Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2009. – Вип. 46. – С. 225–230.
5. Верховна Рада України започатковує правову базу органічного землеробства // Земельне право України: теорія і практика. – 2010. – № 10. – С. 77.
6. Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 349.
7. Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 47. – Ст. 405.
8. Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
9. Єрмоленко В.М. Правові аспекти органічного сільськогосподарського виробництва як важливий чинник забезпечення екологічної безпеки / В.М. Єрмоленко // Актуальні проблеми становлення і розвитку права екологічної

безпеки в Україні: матер. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 28 березня 2014 р.) / ред. кол.: М.В. Краснова та ін. ; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – Чернівці : Кондратьєв А.В., 2014. – С. 46–49.

10. Кулинич П.Ф. Виробництво органічної та екологічно чистої сільсько-господарської продукції: земельно-правові аспекти / П.Ф. Кулинич // Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2009 – Вип. 43. – С. 414–429.

11. Оверковська Т.К. Проблемні питання правового регулювання органічного виробництва у сільському господарстві / Т.К. Оверковська // Актуальні проблеми юридичної науки: зб. тез міжнар. наук. конф. «Десяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 18–19 листопада 2011 р.): у 4-х част. – Хмельницький : Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2011. – Частина друга. – С. 191–193.

12. Офіційний вісник України. – 2013. – № 78. – Ст. 2893.

13. Офіційний вісник України. – 2007. – № 45. – Ст. 1837.

14. Савченко Г.І. Пріоритетність розвитку сільського господарства як принцип аграрного права : моногр. / Г.І. Савченко. – Х. : Вид-во «Лідер», 2013. – 186 с.

15. Туєва О.М. Органічне землеробство в контексті екологізації аграрних правовідносин / О.М. Туєва // Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна: матер. Всеукр. круглого столу (25 травня 2012 р.): зб. наук. пр. / за заг. ред. В.М. Єрмоленка, В.І. Курила, В.І. Семчика. – К. : Видавничий центр НУБіП України, 2012. – С. 129–131.

В статтє осуществлен анализ общих и специальных принципов производства органической сельскохозяйственной продукции, закрепленных в законодательстве Украины.

Сельскохозяйственная продукция, органическое производство, общие принципы органического производства, специальные принципы органического производства.

The article presents an analysis of general and special principles of production of organic agricultural goods, fastened in the legislation of Ukraine.

Agricultural produce, organic production, general principles of organic production, special principles of organic production.

УДК 349.4

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

**М.Я. ВАЩИШИН, кандидат юридичних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка**

Досліджено проблеми функціонування сучасного аграрного права України, запропоновано напрями вдосконалення правового регулювання аграрних відносин у сфері соціального розвитку села, аграрної інфраструктури, екологізації аграрного виробництва.